

ВЕНЕСУЕЛА — НОВО ЛИЦЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА? (Уго Чавес в голямата политика)

Д-р Нора Димитрова

През втората половина на 90-те години латиноамериканските държави активизират международната си дейност и решително заявяват свой почерк в дипломатията. Глобализацията поставя пред тях необходимостта да създадат голям икономически потенциал, който да им даде устойчивост, да преодолеят еднотипността на местните стопанства и да увеличат възможностите си за износ. В новите условия се появяват политици, които решително търсят нови подходи за ефективни регионални обединения и за свое достойно място в глобалния свят, притискани от необходимостта да спрат нарастващата безработица, бедност и нищета в държавите си.

Венесуела започва да играе активна роля в международните отношения с идването на президента Уго Чавес, избран на 6 декември 1998 г. на всеобщи избори с 56,5% от гласовете на избирателите. Първото появяване на У. Чавес в политиката е ярко и запомнящо се. През 1992 г. той прави неуспешен опит за преврат срещу второто правителство на корумпирания президент К. Перес, довело страната до дълбока криза. Рицарски поема цялата вина за неуспеха, а в затвора преосмисля революционните си методи за политически промени. У. Чавес излиза след амнистия и се заема с политика. Създава „Движение V Република“, побеждава на изборите и влиза в двореца Мирафлорес. У. Чавес се отказва от президентската заплата и от лимузината и с този прецедент в историята на Венесуела, той спечели симпатиите на народа: „*Имам си военна пенсия, тя ми стига!*“¹.

Президентът се държи подчертано самостоятелно, отстоява своето мнение и позициите на Венесуела, с твърдост, неприсъща на „послушните“ президенти от близкото минало. Природният му организаторски талант се допълва от огром-

на работоспособност и красноречие, увлича се от дзен-будизъм, живопис, пише стихове и разкази. Само няколко месеца след избирането му, Венесуела демонстрира пред държавите от Латинска Америка и света решимостта си да промени пасивната роля на бившите правителства с настъпателна, широкомащабна и конструктивна политика.

Абсурдът в развитието на Венесуела през последните десетилетия е, че тя е сред лидерите износителки на петрол в света и въпреки това, бедността в страната достига до 80%. Трудно е да се степенуват причините, поради които една богата на нефт държава не може да осигури приличен стандарт на цялото население – традиционно ориентирания към САЩ пазар, слабите функции на държавата, неолибералната политика, корумпираните политици или антикризисните програми на МВФ.

Безспорен факт е обаче, че Уго Чавес иска да промени тази ситуация, убеден, че печалбите от венесуелския нефт трябва да се използват за решаване на основните проблеми в страната – безработицата и мизерията на огромната част от населението.

Трябва да отбележим, че производството на петрол във Венесуела е национализирано още от 1975 г., за да е под стратегическия и административния контрол на държавата. От тук и претенциите на различни групи в страната и чужбина към приватизирането на отрасъла и силната опозиция срещу нефтената политика на президента. Затова първите стъпки на У. Чавес са към държавите производителки на нефт – членове на ОПЕК. В работните си визити той прави опити, чрез *обща политика* на ОПЕК, да наложи по-справедливи цени на нефта на световния пазар и за Венесуела.

У. Чавес става единственият чужд държавен глава, стъпил в Ирак след войната от 1991 г., а срещата му със Саддам Хюсейн за много политици е неприемлива. Много коментари предизвиква изявлението му, че санкциите срещу Ирак са несправедливи, защото те не се отразяват изобщо на иракското правителство, а са причина за увеличаване на мизерията на населението и за огромната детска смъртност².

През октомври 1999 г. Чавес посещава редица азиатски държави, което е предизвикателство към традиционно слабите

връзки между двата континента. Нещо повече, политиката с Азия означава пробив в блокадата, наложена от Съединените щати преди десетилетия и спазвана от останалите латиноамерикански държави. Азиатската криза от 1997 г. обаче се отразява зле на интеграционните процеси на континента и много правителства правят опити да променят дотогавашната си политика спрямо азиатските пазари. През септември 2000 г. Чавес се среща с президентите на Индонезия, Малайзия, Бангладеш и обсъжда въпросите за количеството и световните цени на нефта в рамките на ОПЕК. В Китай венесуелската делегация преговаря за разширяване на взаимните търговски връзки и сключва осем договора за съвместна дейност. По време на втората му визита (2001 г.), Китай е готов да увеличи инвестициите си във Венесуела до 500 млн. долара през следващите години.

Първата му визита в Куба през 1999 г. е повод за опозицията да го причисли веднага към „диктаторите“. У. Чавес обаче се отнася безразлично към обвиненията в „идеологически пристрастия“. Като страна износител на нефт, У. Чавес може да си позволи да не се съобразява с налаганите от САЩ правила, например, законите Хелмс-Бъртън, съгласно които държави и фирми, търгуващи с Куба, нямат право да търгуват със САЩ.

Той сключва договор с Куба и срещу доставка на венесуелски петрол на Острова на свободата, взема на работа кубински лекари, учители и други специалисти в страната си.

През април 2000 г. У. Чавес отново посещава Хавана, като участва активно в първата среща на държавните глави, влизащи в Група 77 (Г-77). Той е почти сам сред латиноамериканските лидери, защото всяка обща инициатива с Фидел Кастро и социалистическа Куба се възприема като „антидемократична“ и „социалистическа“, т. е. опасна. У. Чавес обаче използва форума, за да отправи към държавите от Юга призив за консолидация и задълбочаване на сътрудничеството Юг-Юг, към повече инициативи от страна на латиноамериканските държави в преговорите със Севера по икономическите въпроси и развитието на световната търговията – инициативи, които дават шанс за разрешаване на наболелите проблеми.

През октомври 2000 г. за първи път от 40 г. Ф. Кастро посещава с държавна визита Венесуела³. Дватама се изказват в подкрепа на регионалната интеграция, в която виждат единствения път за спасение на независимостта на държавите и отстояване натиска на неолиберализма, те призовават за ново обединение „за истинско социално развитие и справедливост“, което да се противопостави на „Светия алианс“ на индустриалните държави и преди всичко на САЩ⁴.

Нежеланите срещи между двамата „диктатори“ не остават без последствия. Веднага след това изявление, във в-к „Washington Post“ се появява статия, в която Уго Чавес е наречен „външнополитически проблем на следващия американски президент“, защото разпространява „антиамериканизъм“⁵. На което Чавес веднага отговаря в радиопредаване, че единственото, което иска е „не социалистическа икономика, а справедливост“⁶. На световния форум по социалните въпроси в Монтерей, Мексико, президентът Дж. Буш, сред предложените инициативи, призовава участниците във форума да активират сътрудничеството си, насочено към икономическата блокада на Куба и открито агитира за свалянето на Фидел Кастро: „Народите на Америка имат дадено от бога право на свобода, сред нас няма място за диктатури“⁷. Дж. Буш уверява представителите на 33 страни, че след свалянето на Кастро, „преходният период ще бъде бърз и мирен“. „Ще направим това заедно, защото духът на свободата е жив и в най-тъмните затвори на Фидел Кастро“⁸. Куба не е поканена на срещата в Монтерей, а до 2001 г. Вашингтон я изключва и от преговорите за Общоамериканска зона за свободна търговия. В края на речта си, президентът Дж. Буш отправя критики и срещу „диктатурите“ във Венесуела, Хаити и Боливия. Уго Чавес веднага отговаря на нападките, като подчертава успехите на Куба в сферата на образованието и здравеопазването, както и помощта, която Хавана оказва на много държави от континента, докато САЩ я санкционират и ѝ отказват финансова подкрепа⁹. През последните години обаче не за първи път, много президенти игнорират американската изолация на Куба. Президентът на Мексико, Висенте Фокс,

поканва на своята инаугурация (декември 2000 г.) Ф. Кастро, който изнася продължително слово пред жителите на столицата и дори продължава срока на пребиваването си в Мексико¹⁰. Ще отбележим един любопитен факт за кубинската „изолация“. В Латиноамериканското училище по медицина в Хавана, където се учат студенти от 24 страни от Латинска Америка и Африка, през 2001 г. е приета и първата група от 500 студенти от САЩ, които следват със стипендии, отпуснати от американски сенатори¹¹.

Нефтената политика на У. Чавес печели доверието на страните петролопроизводителки и той е избран за председател на ОПЕК (2000 г.). Продължава да обикаля всички държави-членки, без да игнорира и иракския лидер Саддам Хюсеин. В Москва съгласува цените на петрола с Вл. Путин, настоява да повече резултатност в политиката на страните членки на ОПЕК и подписва съвместни търговски договори с Москва. Руската преса отбелязва факта, че Чавес първи от латиноамериканските президенти посещава Кремъл след избирането на Вл. Путин¹². Обсъждат се възможности за разнообразяване на износа между двете държави. Уго Чавес става почетен доктор на Дипломатическата академия към Росийското Министерство на външните работи. През май 2001 г. Путин е поканен на срещата на ръководителите на страните от ОПЕК във Венесуела¹³. Бъдещето на нефтените пазари У. Чавес обсъжда в Саудитска Арабия с крал Фахд и принц Абдул (февруари 2001 г.), както и общите интереси на двете държави. Той включва в работата по изработването на единни стратегически решения и Катар. В края визитата си е постигната обща договорна цена за барел – 25 долара¹⁴.

Венесуела подобрява отношенията си със съседите си. Тя подкрепя усилията на президента на Колумбия да разреши военния конфликт в страната си. Въпреки, че У. Чавес смята военният аспект на „План Колумбия“ за фактор поддържащ непрекъснатата война в Андския регион, в името на добросъседството той подписва съвместната декларация и приветства социалната програма на Андрес Пастрана.

У дома, той запознава Националното събрание с дебатите в Квебек, около проекта за създаване на Общоамериканска зона за свободна търговия до 2005 г., и изказва съмненията си относно поредната инициатива, която, по негово мнение, ще е контролирана от САЩ. Той предлага референдум, който ще даде възможност на населението да реши да влезе или не Венесуела в Зоната за свободна търговия: *„Боливарската конституция е прекрасен демократичен документ, който позволява да се провеждат консултации с народа“*, вместо президентите да решават сами във „върховете“ всички въпроси¹⁵.

У. Чавес ратува за *реформа на ООН*, която ще позволи на повече държави в света да участват действително в решаването на световните проблеми на развитието. Като ръководител на една от „кръглите маси“, посветена на преобразованията в ООН (септември 2000 г.) той открито заявява, че *Съвета за Сигурност* трябва да се реформира, защото петимата постоянни членове (САЩ, Великобритания, Китай, Франция и Русия) *„се наслаждават на правото си на вето от 1945 година“*, а Съветът не изпълнява реално ролята си на световен гарант на мира¹⁶.

Междувременно във Венесуела са проведени избори за Националното Конституционно събрание (25 юли 1999 г.), в което коалицията „Патриотичен полюс“, обединяваща привържениците на президента, печели 120 от 128-те места. На 15 ноември е приет текстът за новата Конституция, одобрена с референдум на 15 декември 1999 г., която предизвиква открито недоволство в опозицията. В навечерието на новите избори през юли 2000 г., главният му съперник Франсиско Ариас го обвинява в стремеж да установи във Венесуела *„такъв авторитарен режим, както в Куба“*¹⁷. Въпреки обвиненията, „диктаторът“ Чавес е избран с почти 60%, съгласно приетата нова конституция, за 6-годишен президентски мандат¹⁸.

Програмата на новото правителство „План Боливар“ е с подчертана *социална насоченост*, което увеличава враговете на У. Чавес в страната и извън нея. На обвиненията, че назначава много военни в управлението на държавата, той отговаря: *„Мисля, че без участието на армията в социалната сфера, план „Боливар 2000“ (стартирал през 1999 и продължа-*

ващ в 2000 г.), нямаше да има толкова голям и бърз прогрес на политическата сцена“¹⁹. „План Боливар“, насочен предимно към огромната част от бедстващото население в страната, е показател, че У. Чавес продължава конструктивната политика на т.нар. „прогресивни военни“ в Латинска Америка, като Веласко Алвараво в Перу и Омар Торрихос в Панама, които променят позитивно нагласата на света за възможностите на военните.

Програмата „*Боливар 2000*“ предвижда ограмотяване на населението, строителство на пътища, евтини жилища, медицинска помощ. Обвиняват Чавес в авторитарност, защото налага плана „отгоре“. Но критиките са безпредметни, ако се познава характера на венесуелското общество, не на олигарсите, а на осемдесетте процента бедни и безработни, на туземното население в стотиците селища, останали от десетилетия в графата „маргинали“. Тези хора, чийто живот има смисъл само като *оцеляване*, едва ли трябва да се обвиняват в липса на интерес към самоуправлението си до този момент. Именно социалната програма на У. Чавес става причина за невиджана до тогава политическа съпричастност на хората от бедните квартали. Президентът включва военните в програмата, защото това е единственият начин, в тези условия, да се достигне до най-многобройната и бедстваща част от населението.

Освен цивилното население, план Боливар предвижда ангажираност и на бивши войници и военни, останали без работа. През 2001 г. осем хиляди уволнили се войници, са организирани в кооперации, отпуснати са им „микро-кредити“, дадена им е земя, неизползвана държавна собственост (изоставени фабрики, складове) и възможности за участие в земеделски курсове. Реализирането на план Боливар, независимо от грешките или несъвършенствата му, печели доверието на народа. Той позволява на хората да видят във войниците приятели и помощници, затова и цивилни и войници подкрепят „своя президент“.

Социалните реформи на У. Чавес предизвикват безпокойство и директни критики, обявен е дори за Робин Худ, без да се признават усилията му да извоюва едно достойно място на Венесуела пред света. Такава политика предполага *участие на*

държавата в защита на реформите, а налаганият от международните организации модел на развитие е *-раздържавяване*.

В търсене на причините за нарастващата бедност на народа, не само във Венесуела, а в цяла Латинска Америка, У. Чавес визира *многократно негативните резултати от неолибералната икономика*. Смелостта му да критикува моделите на развитие и политиката на международните организации, предполага началото на откровена дискусия *за посоката на развитие, за цената*, която плащат бедните народи, докато очакват благоденствието от „демократично си бъдеще“. Свидетели сме обаче, че дискусиите, ако изобщо има такива, са относно това, „какво пречи“ и „кой пречи“ да се реализира по-бързо глобалният модел на световното стопанство, а *не какви са недостатъците* на този модел.

Важно направление в международната дейност на Венесуела са усилията за възраждане на *Движението на необвързаните държави*, което след края на „студената война“ загубва силата си на коректив в международните отношения. На конференцията в Джакарта (май 2001 г.) големите държави от „третия свят“ подкрепят У. Чавес в подновяване диалога Север-Юг. В света на „глобализаторите“, „*обречените на глобализиране*“ имат нужда да отстояват своите позиции пред онези, „*които решават съдбата на света по свои мерки*“²⁰. Еквадор, Перу, Колумбия, Боливия, Мексико и Уругвай приемат Декларация в Кито, Еквадор (29–30 март 2001) „*Икономическите и екологически проекции на АЛКА*“ в защита на общите интереси на държавите си²¹.

Разбираемо е недоверието на У. Чавес към инициативата за „обща зона“ за свободна търговия. Венесуела се противопоставя решително на появилия се **нов фактор** – все по-активното участие на САЩ в регионалната икономическа интеграция и опитите им да установят контрол над обединителните процеси в субрегиона. Основание за тревога са резултатите от НАФТА през 1994 г. и налагането на *Общоамериканска зона за свободна търговия (АЛКА)* – две организации, които отразяват стратегическия курс на САЩ – съхраняване статута на

единствена свръхдържава. Латинска Америка е включена като най-близкия резерв и контролът над НАФТА и АЛКА ще елиминира опитите на Европейския съюз да се разшири и да промени сегашното статукво в своя полза.

Общоамериканската зона за свободна търговия трябва да се разбира като „естествено“ обединение на двете Америки – от една страна ще се разширяват североамериканските капитали в местните икономики, от друга се изключват всякакви позиции на европейските конкуренти и особено инвестициите. Ето защо всяка инициатива *ограничаваща* североамериканските позиции е опасна.

През последните години тактическите задачи на Вашингтон са насочени към разтварянето на сегашните субрегионални организации към САЩ и на първо място Меркосур, което ще отслаби опозиционните позиции на лидера – Бразилия, в рамките на общоконтиненталното обединение. Освен това, чрез новите форми за регионална интеграция, каквато е АЛКА, трябва да се закрепят неолибералните реформи и да се наложат като необратими. Последното е особено важно, като се имат пред вид протестите на управляващия елит срещу жестоките последици на неолибералната политика за социалното здраве на нациите.

Разбирайки негативите за развиващите се държави, У. Чавес ги поставя на дискусия в преговорите с държавните глави и настоява те да се обсъждат в рамките на многостранните и регионални и субрегионални форуми. По време на *II-та Срещна на държавите от Южна Америка в Гуаякил (Еквадор, юни 2002)*, министърът на външните работи на Венесуела, Р. Чадертон отбелязва значението на дискусията като „*съществен принос в съгласуване на позициите на южноамериканските държави и изработването на единна стратегическа линия на поведение на развиващите се държави в отношенията Север – Юг в глобализиращия се свят*“²².

Много европейски изследователи отбелязват натиска на Вашингтон да налага своите виждания за развитието на латиноамериканските държави. Достатъчно е да се анализира опита на НАФТА в Мексико, отбелязва Пол Кругман, за да се разбере, че

„тактическите мерки на САЩ за налагане неолибералния модел, означават да се изключи възможността, в бъдеще да се преразгледат неолибералните преобразования“²³. Действително, образуването на НАФТА и активното сближаване на Мексико със САЩ обезсмисля предпочитанията на останалите Карибски държави – Коста-Рика, Доминиканската република и Никарагуа, в рамките на известната „Карибска инициатива“. Днес, за да получат помощи, те са принудени да поддържат регионалният курс на САЩ с надежда да влязат в АЛКА.

САЩ разширяват позициите си и на Южноамериканските пазари. Те увеличават двойно стокооборота си през 90-те години, вносът на САЩ през 2000 г. достига 27 %, а износът – 32%²⁴. Активната им намеса в Южноамериканския интеграционен процес засилва центробежните сили в региона, дебатите за АЛКА довеждат страните до разделение и противопоставяне една на друга, борба за повече предпочитания. Резултатът от *намесата на външния фактор* са икономическите загуби за държавите от региона.

Дипломатията на Венесуела продължава да печели доверието на латиноамериканските политици с предложения, засягащи най-наболелите въпроси. За целта тя използва *организациите на Юга* и активира дейността си в *Групата на 15-те*. Венесуела е една от държавите – учредителки на това обединение на развиващите се държави, възникнало през септември 1989 г., в хода на работата на IX конференция на държавните глави и държавите на *Движението на необвързаните държави* в Белград. *Г-15* обединява най-представителните държави от „третия свят“, които на ежегодни срещи се ангажират с изработването на колективни препоръки за Движението на необвързаните, *Групата* – 77 и останалите международни регионални и субрегионални организации на развиващите се държави. През 1989 г. в Париж тази идея получава подкрепа на форума, по случай 200 годишнината от Френската революция. Тогава президентите на Венесуела, Египет, Сенегал и премиер-министъра на Индия се обръщат към участниците във форума на *Г-7*, с призив да се организира нова среща от типа

на Канкун – Мексико, 1981 г. за възобновяване диалога *Север-Юг* на най-високо ниво.

Ще отбележим, че диалогът **Север-Юг** постепенно отпада от преговорите, защото защитата на *националните интереси* на развиващите се държави от Юга все по-често е в противовес със *стратегията на глобалната икономика*. През последните 15 години, всеки опит на страните от Юга да използват *държавата* като инструмент за стабилизиране на лабилните икономики или защита на националните интереси (безработица, глад, насилие) се обявява за „антиглобализъм“, „див национализъм“ и „социализъм“. Слабата държава е изгодна за интернационалните капитали, когато не може да упражнява никакъв контрол, но гибелна за неразвитите национални икономики, защото не може да бъде гарант нито на малкия и средния бизнес нито на основните конституционни права на гражданите – право на работа, здравеопазване, образование.

По данни на Световната банка бедността в Никарагуа е 82.3%, в Парагвай – 57.7%, Панама – 49.5%, Венесуела – 61.5% Бразилия – 60.7 % Чили – 58.5% Колумбия – 59.1%, Коста Рика – 49.5%, Еквадор -95%, Салвадор- 58%, Никарагуа – 82.3%²⁵. Процентът на живеещите с по-малко от долар на ден всяка година е различен и се смята за по-висок от официалните данни. Но и тази картина е достатъчна, за да развенчае илюзиите, че *глобалните печалби на ТНК* са „печалба за всички“. Дори в избобилстващата от нефт Венесуела, нелибералният пазар, през последните 15 г. не е родил нито един *местен* Рокфелер.

На проведената в Панама *X Ибероамериканска среща по въпросите на защита на децата* (ноември 2000), ръководителите на Латинска Америка, Испания и Португалия обсъждат програми, даващи гаранции срещу експлоатацията на детски труд, сексуалната експлоатация, наркотиците и безпризорното детство. По данни на УНИСЕФ само 22 % от децата се раждат под лекарско наблюдение, 4% умират преди да навършат 5 години, 26% са без ваксини, половината от децата до 10 г. не ходят на училище²⁶.

Като последовател на хуманните идеи на Симон Боливар, У. Чавес си поставя амбициозната задача *да работи за про-*

мяната на съществуващия икономически модел, който води развиващите се държави до нарастваща бедност. Активната дейността на всички регионални организации на Юга може да промени международния диалог. Още на срещата в Джорджтаун – Ямайка през 1999 г., той предлага Г-15 да започне дипломатически преговори с Г-8 в реално несъществуващия диалог Север-Юг, изказва се за създаване на гъвкав механизъм по изпълнението на решенията на Г-15 и популяризира идеите си за преустройство на световния икономически модел.

Амбициозната заявка на Уго Чавес да отстоява интересите на Юга, получават признание от лидерите на развиващите се държави. Техните проблеми нарастват с глобализирането на пазарите и около Чавес се обединяват достатъчно политици, предлагащи енергичния 47-годишен президент за председател на Г-15. На XI среща на държавните глави и правителства на Групата на 15-те, през май 2001 в Джакарта, Венесуела е избрана за втори път за домакин, а Чавес за председател на Г-15. През ноември 2001г. на 25-то ежегодное съвещание на министрите на външните работи на Група-77, състояла се в хода на 56 сесия на Общото събрание на ООН, У. Чавес получава мандат да представлява и Група-77 на международните форуми за срок от 1 година. На 11 януари 2002 г. в тържествена обстановка в Ню Йорк, У. Чавес официално приема управлението на Г-77 от министъра на външните работи на Иран К. Харази.

У. Чавес засяга проблеми, които до тогава малко лидери от развиващите се страни дръзват да произнесат на глас. На церемонията послучай встъпването му на поста президент на Група- 77, в Ню Йорк, (20 януари 2002 г.) У. Чавес произнася смела реч, като призовава световната общественост да се откаже от политиката на свободния пазар и да установи нов световен ред, който да облагодетелства повече бедното население. Той заявява, че след падането на Берлинската стена *„цялата политика е обсебена от идеята, че невидимата ръка на свободния пазар, ще реши всички проблеми... Това е зловеща идея“*, заключава Чавес²⁷.

Следващите две години Венесуела целенасочено работи в това направление. През октомври в Женева, У. Чавес лично

преговаря с представителите на Г-15, за да ги запознае с новите цели, които смята, че трябва да реализира Групата, а през ноември 2001 г. на съвещание на външните министри в Ню Йорк, по време на сесията на Общото събрание на ООН, венесуелският министър на външните работи Л. А. Давила, в съответствие с решенията в Джакарта, предлага учредяването на Комисия по осигуряването на приемствеността и последователността на изпълнението на решенията на *Групата* в състав: Индонезия, Венесуела Алжир. Към нея са гласувани още по два представителя от Азия (Индия и Малазия), Африка (Зимбабве и Нигерия) и Латинска Америка (Бразилия и Перу). Ако се реализира планът за *пряк диалог* между Г-15 с Г-8, ръководителите на деветте *държави – членове* на Комисията ще защитават интересите на Юга.

В разговорите, които са проведени в навечерието на срещата на Г-8 в Окинава (юли 2000 г.) между лидерите на „осморката“ и „тройката“ на Юга: председателя на Движението на необвързаните, президентът на ЮАР – Т. Мбеки, председателят на Г-77 – президентът на Нигерия О. Обасанджо и председателят ОАЕ – президентът на Алжир А. Бутефлика се обсъждат въпросите на глобализацията, облекчаването на бремето на дълга, търговията и информатиката – все проблеми, които стоят пред развиващите се държави.

Ето защо, усилията на развиващите се държави се насочват към задълбочаване на отношенията *Юг-Юг* с цел по-ефективно бъдещо партньорство между *Север-Юг*. На този етап става важно да се осигури стабилно развитие на „третия свят“ на базата на разширяване на търговията, привличане на нови технологии и инвестиции и укрепване на частния бизнес. Средството за това е конструктивният диалог, чрез който *да се достигне разбиране* от страна на Севера, на държавите от Г-8, от Европейския Съюз и Международните финансови организации на основните проблеми на развиващите се държави.

Каракас е домакин на няколко раунда експертни консултации на Г-15 – *по науката и техниката*, през декември 2001 г. и април 2002 г.; *по енергетиката*, през февруари 2002 г. На всички срещи се обсъждат предложенията на държавите от

Юга по създаване на *нова архитектура в международната финансова система*. Успех в това направление е решението за свикване на Международна конференция по финансовото развитие, което се взема на срещата на експертите по финансово-икономическата въпроси в Монтерей – Мексико, март 2002 г., председателствана от Венесуела.

Друго основно направление във венесуелската дипломатия е търсене подкрепа на идеята за преобразуване на сегашния едно-полюсен свят в *многополюсен*. У. Чавес преговаря с президента на Франция Жак Ширак през октомври 2001 г. в Рим, на Международната конференция по финансово развитие. Там той се среща с председателя на Съвета на министрите на Г-8 Силвио Берлускони, с британския министър председател Тони Блеър и с Владимир Путин. Обсъжда се идеята за сътрудничество между обединенията в многостранен формат и с премиера на Канада – Ж. Кретиен в Монтерей, Мексико, през март 2002 г. У. Чавес лобира пред ръководителите на развитите държави с предложението на Г-15 да се учреди *постоянен консултационен многоравнищен механизъм Г-8 – Г-15* и по този начин Групата на Юга да представлява интересите си в диалога Север-Юг.

У. Чавес, заедно с президентите на Испания – Хосе Луис Сапатеро и Бразилия – Лула да Силва участва в Международната среща в Порто-Алегре, Бразилия (31 януари – 5 февруари 2002), проведена като алтернатива на Икономическия форум на Г-8 в Давос, под надслов „Възможен е друг свят“. Присъствието на над 150 хил. души на форума, доказва, че международното движение срещу неолибералната икономика, засилваща разслоението в бедните държави набира скорост²⁸.

Като председател на Международната конференция по финансите и развитието, проведена в Монтерей, Мексико (март 2002 г.), У. Чавес излага вижданията на развиващите се държави за контурите на новата архитектура на международната финансова система. Той подлага на остра критика *неолибералния модел* за развитие и ролята на международните финансови организации, които „са на служба на богатите държави“ и са виновници за „*глобалната нищета*“ в развиващите се държави. В речта си за първи път е изказана инициати-

вата за създаване на *Международен хуманитарен фонд за борба с бедността*²⁹.

Министърът на външните работи Л.А. Давила предлага още една хуманна инициатива на своето правителство в Мадрид, на Световната среща по проблемите на стареенето (април, 2002): да се учреди *Фонд към ООН за подкрепа на възрастните хора* „по образ и подобие на УНИСЕФ“.

У. Чавес става все по откровен в критиката си срещу *неолибералната политика*, налагана от световните финансови организации и намесата на САЩ в регионалната интеграция. Но, като че съществува едно негласно правило, бедните *да не критикуват* никого и да приемат, че сами са виновни за състоянието, в което се намират. У. Чавес си позволява да наруши това правило и трябва да понесе последствията за смелостта си. Зад обвиненията в социализъм, „идеологическа фразеология“ или „емоционални изблици“ стои нещо по-важно – той иска *многполюсен свят*, което означава, че САЩ трябва да поделят лидерството си с някого, а това е непростима дързост.

Когато У. Чавес оповестява решението си да смени борда на директорите на държавната петролна компания „Петролеос де Венесуела“ със свои верни хора, това предизвиква стачка на нейни служители и улични протести, подкрепяни от опозицията. Ще добавим, че този факт се раздухва от враговете му като желание „да упражни личен контрол“ върху венесуелския нефт. Точно когато заради израелско-палестинския конфликт, арабските петролопроизводителки също настояват за контрол върху собствените си източници. Това е повод за безпокойство и зад границата.

В разгара на най-активната външна политика, на 11 април 2002 г., е извършен преврат от група военни. Президентът „диктатор“ е обвинен в неизпълнение на предизборните обещания, арестуван, принуден да подпише оставката си и изпратен на Карибския о-в Орчила. Почти всички държави на американския континент веднага осъждат насилствения акт. Вашингтонската администрация запазва пълно мълчание.

Превратаджиите назначават за президент Педро Кармона, председателстващ ФЕДКАМАРАС (търговско-промишлената палата). С първите си декрети той демонстрира решимост да унищожи всичко, направено да този момент от правителството на Чавес – отменя Боливарската конституция, разпуска Народното събрание, отстранява от властта неудобните на опозицията хора, независимо, че са избрани на избори. Дори средствата за масова информация, наричащи три години Чавес „диктатор“ са шокирани от авторитарния замах на Кармона. „Група Рио“ веднага квалифицира първите декрети на Кармона като „антиконституционен преврат“³⁰.

След 48 часа У. Чавес се връща в двореца. Оказва се, че по-голямата част от армията е на страната на президента. Превратаджиите са изпратени на о-в Орчила. Решаваща роля за овладяване на положението, в което за две денонощия се сменят трима президенти, изиграва вицепрезидентът на Чавес – Диосдадо Кабельо (негов съратник от времето на пуча през 1992 г.), който мобилизира вярната армия и президентските фенове, залели улиците с протести срещу превратаджиите. Народът обаче обезсмисля всички критики за неизпълнени обещания и нарушени човешки права от „диктатора“. Може би отговорът е донякъде в думите на военния министър на Чавес – Хосе Виценте Ранхел, когото превратът сварва зад граница, и който бързо се връща у дома да стабилизира положението: *„Заговорниците си измислиха една виртуална държава, която уж е срещу президента и сами си повярваха, че е така. Народът обаче излезе по улиците и им показа каква е истината“*. Превратът показва отношението на огромната част от хората към този „много странен диктатор“ и „внушаващ страх демон“ както пише Едуардо Галеано в статията си, красноречиво озаглавена „Entre Venezuela y Nadalandia“ (Между Венесуела и Нищоландия)³¹.

Пет дни след събитията, в-к „Ню Йорк таймс“ публикува подозренията, че правителството на Буш не се е противопоставило на преврата срещу демократично избрания венесуелски президент Уго Чавес и доста бързо се е зарадвало на свалянето му. След още няколко дни сп. „Нюзуик“ съобщава, че

офицерите, организирали опита за преврат, преди акцията си посещават американското посолство в Каракас. Държавната телевизия в Хавана обяснява, че „случилото се е резултат от заговор, включващ не само вътрешни сили, но и важен сектор от правителството на САЩ“. Пред пресата президентът споделя, че една част от превратаджиите са хора, които имат стремеж да станат военни ръководители и са свързани с партиите, много дълго управляващи страната, друга част „две и повече десетилетия са потопени в процеса на външна намеса, с интереси много близки до интересите на гражданите, политиците и бизнес-сектора“³². Именно техните интереси и привилегии нарушава Програма Боливар и правителствената политика – например, контролът върху въоръжените институции и договорите за военни доставки.

Екс губернаторът на щата Карабобо, Салас Ромеро, основен съперник на Чавес в изборите през 1998 г., говори за нови избори, за да се узнае мнението на народа – дали ще легитимира правителството или ще даде правото на друга сила да управлява. Ако ситуацията се влоши, ще нарастват недоволните от авторитарните методи на Чавес, а това ще е в конфликт с гражданското общество, но и с въоръжените сили. Със своите 47 % от гласовете в Народното събрание, Салас Ромеро е сериозна заплаха за У. Чавес в този момент³³. Според Р. Хименес, лидер на друга групировка, правителството се нуждае от коренна реорганизация, но парламентът не бива да е нито придатък на изпълнителната власт, нито да се превръща в цитадела на опозицията³⁴.

Реорганизацията на кабинета на министрите е направена през май. В икономиката идват нови хора – квалифицирани граждански специалисти. Те оглавяват министерството на планирането и финансите. В политическия блок става рокада на хора, предани на Чавес. За изпълнителен вице-президент, четвъртият за трите години, е назначен министърът на отбраната Х. В. Ранхел. На 15 април, в обръщението си към нацията, той призовава към диалог, търсене на причините за случилото се и обещава да извлече добър урок от случилото се³⁵.

„Диктаторът“ Чавес не изпраща никого в затвора! Едни от превратаджиите са оставени да напуснат страната, други са под домашен арест, в процес на разследване. „*Ние прилагаме конституцията*“, обяснява президентът и оставя главните прокурори, според срока, установен в конституцията да видят дали има основания за разследване. Вместо да чака Вашингтон да „коригира“ политиката на кабинета му, У. Чавес прие да се проведе референдум, на който народът да реши дали той ще остане на власт или не³⁶.

Обвиненията към президента в лява и „остаряла“ идеология“ не могат да скрият безспорния факт: претенциите на неолиберализма, че *не е идеология*, а чисто икономически принципи, всъщност обслужват *идеите* на световния икономически елит за глобализацията. Опитите на У. Чавес да оспори недостатъците на неолиберализма и да покаже, че тази икономическа система изхвърля зад борда си милиони хора, се обявяват за „социализъм“ и „антиамериканизъм“, но не и за истинна. Постъпките му да пристигне в Кананаскис – Канада (юни 2002 г.) на форума на Г-8 и от името на Г-15 да изложи тяхната гледна точка за икономическата и финансова система, за търговските преференции е блокирано от Вашингтон. У. Чавес обаче не се отказва „да бие камбаната“.

На *Международната среща по устойчиво развитие* в Йоханесбург, ЮАР (септември 2002 г.), на която е възпрепятстван лично да присъства, той отново апелира към преосмисляне на съществуващия модел на развитие. Докладът му е прочетен от представителя на венесуелската делегация. *Международният хуманитарен фонд за борба с бедността* трябва да е алтернатива на МВФ и да се финансира от Севера за сметка на : отказа му да субсидира селското стопанство, от съкращаване на военните разходи, от доходите от наркотрафика, „*установил се трайно и основно в развитите страни*“ и 10 % от „*редовно плащания от развиващите се страни външен дълг*“. За това, се казва в речта, е нужна „*политическа воля, защото „Латинска Америка е платила за 20 години 3 пъти общата сума от първоначалния дълг, а имаме повече, отколкото преди 20 години*“... *Необходима е една нова етика за*

света, необходим е един нов морал и едно ново поведение... Моделът на неолиберализма – е този, който, според ужасяващата статистика, е причина в света да умират от глад по 17 души на минута. Искаме ли да следваме този неолиберален модел, който поставя бедността като основание за развитие на изостаналите икономики?... Време е да признаем окончателно, че бедността е едно следствие от моделите за развитие на света, приложени от богатите на бедните чрез сила и в интерес на силните. ...Неолиберализмът е виновен за бедствията на света“. В речта се подчертава, че от 40 години се дебатира същите теми, а светът потъва във все по-голяма бедност, бедствия и войни и така както върви, светът „не е жизнеспособен“. „... Този модел трябва да се промени“... „ Казвам го понеже не може да има развитие без хуманизъм, не е възможно да се прилага един такъв модел за развитие на света, това наистина е невъзможно; неолиберализмът е нехуманен, развитието трябва да е хуманно, неолиберализма е разрушаващ, развитието трябва да е цялостно ... За всички, които живеем като братя. Да променим този модел за развитие да го преобърнем в такъв, за какъвто говори Христос, че човекът трябва да бъде Алфата и Омегата, началото и края, затова не бива да губим нито минута, утре може да е прекалено късно³⁷. Изказванията на Чавес срещу международните финансови организации водят до постепенната му изолация.

Заради преврата Венесуела не завършва председателството си в Г-15. Отменена е ежегодната среща на Групата, която е планирана да се проведе в Каракас на 13 и 14 юни и тя е пренесена на 29–30 октомври в Порламар, о-в Маргарита. Доста държавни глави, под различни предлози, отклоняват решението, форумът да е във Венесуела. Медиите, под контрола на венесуелската опозиция, раздухват слухове за преврата, вътрешнополитическите проблеми и „несигурността“ в страната. Недоверието към Чавес е изразено и авторитетът му пада.

През октомври Каракас получава потвърждение за срещата от президентите на Колумбия, А. Урибе, и Иран – М. Хатами, премиер-министъра на Ямайка – П. Патерсон, и външния ми-

нистър на Малайзия – Индонезия, Алжир, Шри Ланка и Зимбабве. Лидерите на водещите държави от континента – Бразилия и Мексико отказват участие, заедно с държавните глави на Нигерия и Индия. Правителството, в опит да съхрани достойнство, отлага за трети път заключителното мероприятие на своето председателство в Г-15 до началото на 2003 г.

На фона на народното одобрение и подкрепа, по-голямата част от медиите изиграват своята роля в очернянето на Чавес. Влошаването на вътрешнополитическата ситуация във Венесуела (декември 2002 – януари 2003) е приписана на президента. Коментира се емоционалният и дори конфронтационен тон в изказванията му, чужд на западната дипломация. Обвиняват го, че идеологизира икономическите програми на Юга.

Той губи правото да завърши мандата си като председател на *Движението на необвързаните държави*. Техническото предаване става на ниво заместник министри на външните работи в Женева (декември 2002 г.), а официалното предаване на „властта“ от Венесуела на Алжир се извършва от министъра на външните работи Р. Чадертон на XIII конференция на държавните глави и правителства на *Движението на необвързаните* в Куала-Лумпур, Малайзия, през февруари 2003 г.

Вътрешнополитическата ситуация попречва на Венесуела достойно да завърши лидерството в едно от най-големите обединения на развиващите се държави – Група 77.

Самият У. Чавес признава в речта си (16 декември 2002 г.) на тържественото предаване председателството на Мароко, в лицето на неговия министър на външните работи М. Бенайса, че в разгара на най-силната дипломатическа дейност на Венесуела, тя е принудена да се откаже от инициативите си. Институциализацията на обединенията е прекъсната и тази задача на венесуелската дипломация остава недовършена. Точно когато консолидацията на държавите от Юга става видима и техният обединен глас би могъл да бъде чул.

Превратът свежда до нула възможността „третият свят“ да повлияе върху дипломацията на развитите държави. Някои автори, смятат за прекалено старанието му да промени международните отношения: „*Докато Чавес пътува от една среща*

към друга, народът му пада от една бездна, в друга“³⁸. Ако е вярна „бездната“, вярно е, че именно от нея Чавес иска да спаси народа си. Това обаче дразни. Венесуела, главният доставчик на нефт за САЩ е и източник на постоянно им недоволство. В този тон са изказването на пресаташето на Джордж Буш – Ари Флайшър, който съветва Чавес „по-добре да използва своя втори президентски шанс“, защото „народът на Венесуела ясно му съобщава, че иска реформи“ и Чавес трябва да „поправи“ курса и стила си към по-демократични. Кондолиза Райс, съветничката по сигурността, го обвинява в грешна посока: „Надяваме се, Чавес разбира, че целият свят го наблюдава и че той има предимството да управлява своя кораб, който, честно казано, се движеше в погрешна посока доста дълго време“³⁹.

Привържениците на президента не се съмняват, че в преврата имат ръка САЩ и митингуващите по улиците го показват скандирайки: „Играта свърши, янки! Загубихте!“ За международните отношения обаче, тази истина няма особено значение. Идеята за такава форма на консултации между водещите индустриални и развиващи се държави не бележи особен напредък, макар лидерите на Г-15 не губят надежди в бъдеще да продължат диалога за финансово-икономическа реалност в света.

Въпросите за демокрацията и бедността в условията на икономическа криза се обсъждат на *XIII Ибероамериканска среща* в Санта Крус (14–15 ноември 2003). В изказванията на новия президент на Бразилия Лула да Силва и на У. Чавес отново се прави акцент на противопоставянето между държавите, в хода на обсъждането на АЛКА и на диктата на международните търговски организации.

Трябва да отбележим, че кризата в Аржентина е причина инвеститорите да намалят до минимум вложенията в Латинска Америка, а падането на цените на нефта, само влошава ситуацията. Изтичането на капитал от Венесуела води до стопяване на златните резерви, които през 2002 г. са намалени с 15% и затова усилията на Чавес са насочени към достигане на *разумни продажни цени* на латиноамериканския нефт.

В края на декември 2002 г. в печата се появяват публикации, основани на информатори, близки до Белия дом, че САЩ подкрепят опозицията за да свалят „своеволния“ Чавес. Бившият посланик на САЩ във Венесуела, през 80-те години, Отто Рейч, вече представител на САЩ в Западното полукълбо, заявява на Иberoамериканската среща на върховете (дек. 2002), че Венесуела е „*проблем на Западното полукълбо*“.

При закриването на **XVII-та среща** на лидерите от *Група-та на Рио* (24 май 2004) в древната столица на инките Куско в Перу, перуанският президент Алехандро Толедо призова за утвърждаване на демокрацията и отправя предупреждение за опасностите, които носи бедността. Той призова за *изграждане на световна икономика, която подпомага бедните* и настоява богатите държави от северното полукълбо да дадат своя принос за ликвидиране на кризата с дълга на бедните страни. Примерът на Венесуела може да се окаже заразителен. Лидерите на 19-те страни от Латинска Америка и Карибския район, обединени в *Група на Рио де Жанейро*, подписват споразумение, призоваващо за *нова международна финансова архитектура*⁴⁰.

Планът за отстраняването на У. Чавес в страната му обаче е в ход. Започва четвъртата, най-дълга стачка в петролните компании. В радиопредаването „Ало президент“ (в което президентът ежеседмично се отчита за своята работа и споделя плановите си със слушателите) той заявява, че държавната компания „Petroleos de Venezuela“ няма да се присъедини към стачкуващите и страната ще изпълни всичките си международни задължения по доставката на нефта. Стачката от 2 декември 2002 г. продължава повече от два месеца и заплашва сериозно да подкопае икономиката на Венесуела, която 80% се крепи на нефтения износ.

През януари 2 млн. манифестанти подкрепят президента в усилията му да се справи с хаоса в страната. У. Чавес казва, че този стачката няма да спре развитието на Боливарската революция, въпреки финансовите щети, нанесени от стачниците и отново подчертава, че натрапването на неолибералния модел за развитие е нехуманен и влияе разрушително на иконо-

миките и на социалния живот на страната. Въпреки че осъжда заговорниците, президентът призова за пореден път към сътрудничество с опозицията. Маршът на боливарците приключва с провокация, отнела живота на двама души. Исканията на стачкуващите са за оставката на президента.

Петата износителка на нефт в света се обръща към много държави с призив да помогнат да се спаси нефтената промишленост. Танкери изпращат Тринидад и Тобаго, Бразилия, Русия и дори една американска компания. Първата пратка от 525 барела бразилски нефт предизвика огромно недоволство сред опозицията, която веднага връчва протестно писмо на бразилския посланик в Каракас, че няма да прекрати стачката, докато Чавес не напусне президентския пост. Парадоксално е как венесуелската опозиция, за да принуди президента да напусне, съзнателно руши стабилността в страната си. Недоволните директори на големите нефтени филиали, не крият желанието си да приватизират *Петролеос де Венесуела*, но могат да го направят само ако Чавес си отиде.

Подкрепата на много държави от ОПЕК, които не позволяват да се срине нефтената индустрия на Венесуела е безспорен факт, че Уго Чавес е уважавана личност в държавите от ОПЕК. Правителството получава откритата подкрепа на експрезидента Джими Картър, който следи опитите на президента за конструктивен диалог с опозицията и подкрепя също конституционното решение на кризата. Дж. Картър оповести, че търси съдействието и на председателя на Организацията на Американските държави (ОАД) Сесар Гавириа. Обсъждат се като възможни решения – провеждането на референдум (през август 2003 г.) или поправка в конституцията. Опозицията, убедена, че референдумът ще отстрани Чавес от власт, се съгласява да прекрати стачката. През март 2003 г. четиримесечната нефтената криза е преодоляна с внос на нефт от други страни. Нефтените хранилища се оказват препълнени и не достигат танкери за транспортирането на нефта. Съвещанието на 11 държави от ОПЕК през март 2003 г. обсъжда предложението на Венесуела да се намали обема на добивания нефт

и да се повишат цените, които след 11 септември падат с 30%⁴¹. Чавес предлага цена 30 долара за барел и гарантира, че ще остане главния доставчик на нефт за САЩ⁴².

За да спрат целенасоченото оклеветяване на президента и политиката на правителството, група журналисти приемат *декларация* срещу медиите, които изпълняват ролята на опозиция. *Глобалното сливане на пазарите и информацията дава място на един „нов тоталитаризъм със своите догми и своите служещи“*. Медиите дават фалшива информация за дейността на правителството и нарушават Декларацията на ЮНЕСКО за медиите и комуникациите в Резолюция 59, член 1 от Общото събрание на ООН от 1946 г., където е записано: *Свободата на информацията е крайно необходима за средствата за информация. Тя изисква да не злоупотребяват с привилегиите си, а също така дисциплина и морални задължения, както и действия без предразсъдъци, и преднамерена вреда*. Другият аспект, който се изтъква, е злонамереното публикуване на лъжливи публикации с цел притесняване, унижение и заплахи, което е нарушаване на член 11 от Етичния кодекс на журналистите на Венецуела. Подписалите тази декларация, порицават и осъждат нарушаването на моралния кодекс на Асоциацията на Венецуелските журналисти и се надяват на честна медийна политика⁴³.

За да бъдат информирани латиноамериканците за истинските реалности, президентите на Република Аржентина, Нестор Кирчнев и на Боливарска република Венесуела Уго Чавес подписват в аржентинския град Пуерто Игуасу *договор* за коопериране между аржентинския Канал 7 и Венесуелската телевизия. Целта е да се създаде *нов южноамерикански телевизионен канал*, който да съперничи на големите световни телевизии. *„Крайно време е да скъсаме с хегемонията на големите световни телевизионни мрежи. Това е още една стъпка към свободата в комуникациите. Защото сега гледаме само онези кадри, които шефовете на Си Ен Ен искат да гледаме“*, каза Чавес след срещата, която става по време на двустранна среща между Кирчнер и Чавес в рамките на срещата на върха на Южноамериканския общ пазар (МЕРКОСУР)⁴⁴.

След преврата венесуелското правителство се старее да ограничи североамериканските инвеститори и да привлече чужди инвестиции от Азия и Европа. Наред със значителните инвестиции от Япония и Република Корея, все по-значими са инвестициите от Китай, който е сред големите вносители на специфичното венесуелско гориво оримулсион и един от доставчиците на селскостопански продукти – трактори, железопътни машини и съоръжения. Сред вложителите заемат място страните от Източна Европа и България, която изучава възможностите да помага в строителството⁴⁵.

Венесуела също проявява интерес към сближаване с *Южноамериканския общ пазар (Меркосур)*- най-динамичната структура в интеграционния процес. Икономическите и трудности в средата на 90-те, намаляват шансовете и за влизане в НАФТА и тя активира сътрудничеството с южните си съседи, като заявява готовността на своята страна да води пълноценни преговори. Тя има подкрепата на Бразилия, на бившия президент Кардозо и на сегашния Лула.

След референдума за доверие към президента на 15 август 2004 г. авторитетът му започва да се възвръща. Президентът остава на поста си с внушителния резултат от 58,25% от избирателите – почти 5 млн. души и невиджана активност на гласувалите – 94,47%. Президентът остава на поста си до 2006 г. Специална мисия на ОАД изпраща наблюдатели от 16 държави, сред които Испания, Япония, Норвегия. Изборите са признати. Един от опозиционерите, Франсиско Ариас Карденас дори споделя, че е гласувал за Чавес защото в момента в страната няма нито един ръководител, който може да заеме неговото място, а това може да създаде политически вакуум⁴⁶.

„Венесуелското правителство трябваше много да поработи, за да насочи опозицията по демократичното русло“, казва президента, като напомня, че по негова инициатива в Конституцията е вписано правото на народа да провежда референдуми и поздравява опозицията с *„Добре дошли в демокрацията!“*⁴⁷.

Въпреки многократните заявления на Вашингтон, че лидерите „дистанцират Чавес“, а Венесуела е в „изолация“, фактите по-

казат друго. Президентът на Бразилия Игнасио Лула кани Чавес да подпишат стратегическо споразумение за бъдещо сътрудничество, Венесуела сключи договор и с новият президент на Уругвай Васкес. Бразилия и Аржентина сключват троен съюз с Венесуела и общите им интереси никога не са били по близки.

Експертите от ИКЛАК (Икономическата комисия на ООН за Латинска Америка и Карибския басейн) признават, че в икономиката на развиващите се държави държавата е необходима: „Доколкото на етапа на либерализация, предишния апарат за намеса на държавата в сферата на развитието на производството е бил демонтиран или отслабен – пишат те – необходими са широки мерки от институционален и организационен характер“⁴⁸. В сферата на натрупването и инвестициите, експертите на ИКЛАК са съгласни, че „либерализацията на финансовата система в латиноамериканските и карибски държави не дава очакваните резултати“⁴⁹. Ако обаче ролята на държавата се преосмисли и *тя може* да подобри развитието на икономиката, ще компрометира свободния пазар. И Чавес може да се окаже прав.

Ще добавим, че според Иberoамерикански правителствен барометър, включващ в допитванията си Испания и Португалия, латиноамериканците са посочили през май 2005 г. за най-значим лидер бразилският президент Лула да Силва, следван от Уго Чавес. А в допитване във Венесуела, рейтингът на Чавес е скочил от 25% през май-2004 до 65% през май 2005⁵⁰.

Дискусиите в Латинска Америка, относно негативите от глобалния пазар, носят особено остър характер, пред вид *нарастащата бедност на населението* във всички държави. Преди 40 години идеята за *панамериканизма* и *Съюз за прогрес* е приета от латиноамериканските държави като реално обещание за преустройство и установяване на *нов икономически ред*. Вместо това, държавите се оказват хванати в капана на външните си дългове, които стават все по-големи, независимо от програмите за тяхното решаване, или благодарение на тях. Държавите се милитаризират във вечните си битки срещу „комунизма“, срещу наркобизнеса, срещу тероризма. Днес на дневен ред излиза *бедността*.

Кой ще оглави тази битка? И кой ще я спечели?

БЕЛЕЖКИ

- 1 www.hispanoperiodistas.com/text.asp?pub_id=447
- 2 www.tiwy.com/leer.phtml?id=1229&mode=print
- 3 www.tiwy.com/leer.phtml?id=1073&mode=print
- 4 www.tiwy.com/leer.phtml?id=887&mode=print
- 5 Washington Post, 29 oct.2000
- 6 www.tiwy.com/leer.phtml?id=904&mode=print
- 7 Foro Social Mundial 2002. www.editors@inopressa.ru
- 8 Ibidem
- 9 Ibid.
- 10 www.tiwy.com/leer.phtml?id=784&mode=print
- 11 www.tiwy.com/leer.phtml?id=125&mode=print
- 12 В-к „Независимая газета“, 12.05.2001.
- 13 www.gazeta.ru/print/2001/05/14/neftanojpodp.shtml
- 14 www.tiwy.com/leer.phtml?id=571&mode=print
- 15 www.tiwy.com/leer.phtml?id=187&mode=print
- 16 www.tiwy.com/leer.phtml?id=1140&mode=print
- 17 www.tiwy.com/leer.phtml?id=1279&mode=print
- 18 www.tiwy.com/leer.phtml?id=1255&mode=print
- 19 Marta Harnecker „Entrevista a Hugo Chávez Frnás, Un hombre un pueblo“. www.zmag.org/content/showarticle.cfm?SectionID=45&ItemID=2841
- 20 www.tiwy.com/leer.phtml?id=255&mode=print
- 21 Declaraciyn De Quito surgida del Encuentro Andino „El ALCA y sus impactos econymicos y ecolygicos“, realizado en Quito (Ecuador) el 29 y 30 de marzo del 2001. Quito, 2001.
- 22 El Globo, Caracas, 29.VII.2002
- 23 Paul R. Krugman. La mondialisation n'est pas cupable. Le decouverte. Paris, 1998. P. 162.
- 24 Ibid. p. 72-73.
- 25 www.bancomundial.org
- 26 www.tiwy.com/leer.phtml?id=1690&mode=print
- 27 www.tiwy.com/leer.phtml?id=630&mode=print
- 28 www.tiwy.com/leer.phtml?id=2736&mode=print
- 29 www.tiwy.com/sociedad/2002/foro_social
- 30 El Pais 14.IV. 2002.

³¹ Entre Venezuela y Nadalandia, Eduardo Galeano, www.patria-grande.net

³¹ www.tiwy.com/leer.phtml?id=429&mode=print

³³ El Universal. Caracas. 15.IV.2002

³⁴ Ibid. 28.IV.2002

³⁵ E Nacional, 15.IV.2002.

³⁶ www.tiwy.com/pais/venezuela/revolucion_bolivariana/

³⁷ **„EL NEOLIBERALISMO ES EL CULPABLE DE LOS DESASTRES DEL MUNDO“**, Discurso del Hugo Chavez (Durante la Inaguración de la II Cumbre Mundial Sobre el Desarrollo Sustentable Johannesburgo, 2 de septiembre de 2002). www.tiwy.com/sociedad/2002/

³⁸ Aidi, Hisham, *Chavez and the black cause*, New African, Mar 2003, Issue 416

³⁰ www.tiwy.com/leer.phtml?id=565&mode=print

⁴⁰ El País 14.IV. 2002.

⁴¹ www.tiwy.com/leer.phtml?id=378&mode=print

⁴² www.tiwy.com/leer.phtml?id=521&mode=print

⁴³ www.tiwy.com/pais/venezuela/materiales/conspiracion_mediativa.phtml

⁴⁴ www.hispanoperiodistas.com/text.asp?pub_id=626

⁴⁵ www.hispanoperiodistas.com/text.asp?pub_id=447

⁴⁶ „Últimas noticias“, 15.08.04. Dias Ranhel

⁴⁷ www.tiwy.com/read.phtml?id=149

⁴⁸ Naciones Unidas. CEPAL. Globalización I economía. Caracas, 2000. p. 111.

⁴⁹ Ibid. p. 108

⁵⁰ www.tiwy.com/leer.phtml?id=2917&mode=print